

KASZĘBIZNA W CZERSCZI „JEDINCE”



Na wanodze w Swiónowie

Czersk. Miasto na granicë Kaszëb i Kòcewiò. Lezi w sercu Tëchòlszczich Bòrów. Mòl żëcégò i dzejaniégò Kazmierza Jasnocha, Jana Karnowszczégò, Józefa Cenówë, Antona Łangòwszczégò czë Francëska Mączkòwszczégò. Miasto, chtërno je znóné dząka kaszëbsczim karnóm spiéwù i tuńca. W tak apartnym placu ni mòże zafelowac regionalny edukacji. Przed latama zajmowała sã tim Bògumiła Milewskò, wieleletnò przëdniczka czerszczégò partu KPZ. Jakò ji ùczenka i wëchòwónka klasë ò regionalnym profilu, cygnã dali w ti sami szkòle, Spòdleczny Szkòle nr 1 miona Janusza Kòrczaka w Czerskù, regionalną edukacją. Terò to ju je czwiòrti szkòłowi rok, czëj ùczą tu kaszëbszczégò jãzëka.

Szkòłowi rok 2013/2014. Pierszé karna chãtnëch dzeicy zacinają ùczbã kaszëbszczégò. Je wiele jiwrów, le téż redoscë i nòdzeji. Wiòldzim spròwdzënkã dlò mie jakno szkòlny, a téż dlò dzòtków, je artisticzny program na binie Òstrzòdka Kùlturë òbczas Czerszczich Jastrowëch Pòtkaniów, jaczë mòłowi KPZ òrganizëje kòzdégò roku. Dzecë z kaszëbszczégò w kaszëbsczim òbleczënkù. Spiéwają tradicyjnë i teròczasné piesniczki. Tańcëją i nawetka prowadzą „kònferansjerkã” w rodny mówie. Wszëtkò piãkno, fejno, wiòldzé brawa i dzòtcki schòdzą z binë z ùsmiëwkã.

Razã z zymkã zacinają sã wanodzi pò Kaszëbach. Nòprzòd jedzemë do Klosnowa, Brus-Jaglii i Brus, bë òbòczëc, jak snòzi i cekawi je nasz chòniczi kréz. Pòzni

bëła wanoga do Wejrowa, a jesz pòzni do Kartuz. Nót bëło téż zajachac do Swiónowa, a wszëtczé zòkratë bëłë rechòwóné z wiòlgã redoscã przez dzece. Na naszi stegnie bëłë téż Wdzydze i Bòrsk, bò szkòłownicë baro dlugo pamiatëlë pòznóną na ùczbach legëndã ò Wdzydanie. Gòchë to piãkny dzël Kaszëb na wanogã. Më bëłë w Bëtowie, Bòrzëszkach... Wòrt téż bëło jachac do Lesna i do Chòniców, bò to prawie stolëca naszégò krëzu i sã gòdò ò ni, że je „Brómą Kaszëb, Pòmòrzégò”. Ni mògło nas téż zafelowac na dwóch meczach w Ergò Arenie (Gduńsk/Sopòt)! Przed nama je wanoga do Brus-Jaglii, kò je Rok Józefa Chelmòwszczégò – artistë, chtëren mieszkòł leno 20 km òd Czerska.

Pòjedzemë tej na warsztatë z malowaniò „aniołów Chelmòwszczégò”, bò ù nas wiedno wanoga parłãczy sã z warkòwniama. A co ju bëło? Szëcë kaszëbszczich maskòtków, malowanié na szkle, wëziwanié, lepienié z glëné, tańcowanié, wëkònywanié pùpków w kaszëbsczim òbleczënkù... Bëła téż ùczba ze stòrima codniowima sprzãtama. Jak to bëłno, że mòżna wiedno nalezc nowé i cekawé warsztatë, bò redoscã je wzac dodóm taczé robionë przez dzòtcki pamiãtzi!

Czasama ti, co chòdzą na kaszëbsczi, mògã sã pòkaczac cali szkòłowi spòlëznie. Jò wiedno mògã rechòwac na mòje karna. Na przikłòd bël Jãzëkòwi Dzëń i më cali dzëń mielë kaszëbszczë stojiskò. Dzece przëniosłë z dodomù

statczy i swòje pamiątczi, a z naszi biblioteczi – ksążczy. Przeręchtowałë stanice, a jeden knòp miòł nawetka przëniosłë... kaszëbsczi òbleczënk swòji mëmczy, z czasu, czej òna jakno dzëwczã tańcowała w karnie piesni i tuńca. Kò nen òbleczënk ni mógł blòs leżec. Tej jò pòzëcza ze znajemnégò krómù manekin i ju stojòł kòl stojiszca piãkno òblokłi dzewùs, z chtërnym robilë so òdjimczy... Jinszą razã kaszëbsczi jãzëk bëł włączony do jastrowégò apelu ò zwëkach. Jednégò dnia òdbëła sã pòkazowò pòlskò-kaszëbskò ùczba dlò mëmków – dzecë spiéwałë i tańcowałë kòwòla z nënkama i wrãcziwałë kaszëbsczë kwiòtczi. W ùszlim roku ùczba kaszëbszczégò dlò klas III miała mòl w Centrum Turisticzny Infòmacji, gdzie dzecë pòznówalë farwë wësziwkù i ùczëlë sã kroków szewca, kòwòla czë kòsëdra. To téz w tim placu më spãdzëlë róz Dżëń Jednotë Kaszëbów.

Gòdowi czãd je czasã nadzwëkòwim. Kaszëbizna téz je apartnò i jesz bògatò w zwëczy, tej karna mòjich dzecy miałë latos „gòdowã robòtã”. Młodszi szkòlownicë z naszi filii w Malachënie brelë ùdzël w jaszëkach pòd titlã „Kòlãdnicë”. Bëła kaszëbskò mùzyka i kòlãdë, bëłë diòbelsczë skrzëpice dlò Mùzykańta, a dzecë bëłë przezebloklë za Gwiòzdora, Szandarã, Kòzã, Bòcóna, Miedwiedza, Cëgònkã czë Babã z Dżòdã. Bëł trzòsk, le téz wiele smiëchù. Jesz wiãkszi trzòsk zrobił sã w naszi czersczi szkòle w gòdnikù. Calé karno z szòsti klasë stało sã gwizdżama! Më wchòdzëlë do wszëtczych klas I–III z trzòskã, gwizdanim, ùderzanim w diòbelsczë skrzëpice i spiéwanim „W betlejemszczi szopie”. Ùczniowie òpòwiòdelë ò zwëkù, sklòdelë gòdowë żëczbë i... robilë co bëło nót. Gwiòzdór kòzòł sã mòdlëc. Miòł „kòrbòcz”, ale téz bómczy. Zwierzãta straszëlë wszëtczych w klasach, nawetka szkòlné. Kòminiòrz smarowòł gãbë na czòrno, a dzecë chòwałë sã przed nim pòd lówkama. Tegò dnia całò spòlëzna szkòlë wiedzãła, że Kaszëbi kòlãdëją!

Karna mòjich szkòlòków biorã ùdzël w kònkùrsach. To z mësłã ò nich òdbëłë sã dwa Szkòlowé Kònkùrsë Plasticznë „Hej, tu u nas w Kaszëbach” i zmieniono òstała pòzwa jinszégò kònkùrsu na „Szkòlowi Kònkùrs Frantówczy Cëzòjãzëkòwi i Regionalny”. Czasama spiéwalë tradi-

cyjne frantówczy, le chãtni teròczasné i tej jò tlòmaczëła jima np. „Pòmidorowã” czë „Nadzwëkòwã farwã òczów” na kaszëbsczi... I jima to sã widzãło, że kaszëbizna nie je blòs spiéwanim, że „To je krótczë, to je dludżë...” Łòńsczégò roku òdbëł sã I Szkòlowi Kònkùrs Czëtaniò pò Kaszëbskù – „Czëtómë Derdowsczégò”. Dzecë z V i VI klasë czëtalë wëjimczy epòpeji *Ò panu Czòrlińszim, co do Pùcka pò sęcë jachòł*. Dzecë bëłë przerechtowónë, przeczëtalë przed kòmisjã, w chtërnym bëła m.jin. Felicjò Bòska-Bòrzëszkòwskò. Dałë radã, tej w maju bãdze II Szkòlowi Kònkùrs Czëtaniò pò Kaszëbskù – „Czëtómë kaszëbsczich pòëtów” z kategòriã dlò starszych i młòdszych ùczniów.

Mómë téz swòjã zalã. Pròwda, że kãsk dzelimë jã z ùczbama anielszczégò, le to tu mómë gazëtczy, òdjimczy z wanogów, kartë Kaszëb, nasze dekòracje i ksążczy. To tu ùczimë sã rodny mòwë i w ti zalë më pòtkelë sã na ùczbach z samim... Królã Kaszëbów! Bëłë to zéńdzenia z ksãdzã Wiesławã Szëcã (titel „Kròla” pòchòdzy òd przednictwa w Karnie Kaszëbów w Pelplënie), chtëren słužil pòrà lat w czersczi parafii. To òn òpòwiòdòł ò nòbòżnoce Kaszëbów, ò pielgrzymkach czë sanktuariach.

Starszi szkòlownicë biorã ùdzël w projekce „Regionalnò Wespòłrobòta Szkòłów – Razã dlò Kaszëbiznë”. Cëłã negò projektu je nawiãzëwanie kòntaktów ze szkòłama, w chtërnëch ùczy sã kaszëbszczégò, pòznówanie sã dzecy czë rozwijanie jãzëkówëch ùmiejãtnosców. Takã wespòłrobòtã mómë razã ze szkòlnã Terëzã Bronk ze szkòlë w Dżërzãznie. Wiãcy ò tim projekce bãdze mòzna przeczëtac w pòstãpnym numrze „Pòmëranie”.

Wiele sã dzeje dlò karnów kaszëbszczégò jãzëka w Spòdleczny Szkòle nr 1 w Czerskù. Je to ùczba jãzëka, bò dzecë nie znają gò z dodomów. Je to ùczba kùlturë i historii. Je to téz czas, bë rozbùdzëc w se pòczëcë, że stãdka më jesmë, że to je nasz mòl i nasza „Mòłò Tatzëznã”. Kaszëbsczi jãzëk je baro wëmògajãcym przedmiotã nauczaniò, le nòpiãkniëszim, bò dzãka ti ùczbie dzecë ùczã sã kòchaniò tegò, co je nòblëszë.

ALEKSANDRA DZĄCELSKÒ-JASNOCH

ODJIMCZI ZE ZBIERÓW SPODLECZNY SZKÒLÉ NR 1 W CZERSKÙ



Szkòlowi Konkùrs Plasticznë „Hej, tu u nas w Kaszëbach”



Warsztatë wësziwkù we Wdzydzczim Skansenie